

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

**آثار آزادسازی
قیمت نهاده‌های کشاورزی
بر تولید و قیمت تمام شده
محصولات اساسی کشاورزی**

مسعود فهرستی ثانی

- عنوان و نام پدیدآور : آثار آزادسازی قیمت نهاده های کشاورزی بر تولید و قیمت تمام شده محصولات اساسی کشاورزی
- مشخصات نشر : تهران: مؤسسه پژوهش های برنامه ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی، ۱۳۹۳
- مشخصات ظاهری : ۲۲۳ ص.: جدول (رنگی)، نمودار (رنگی).
- شابک : 978-964-5549-81-5
- وضعیت فهرست نویسی : فبای مختصر
- یادداشت : این مدرک در آدرس <http://opac.nlai.ir> قابل دسترسی است.
- شماره افزوده : مؤسسه پژوهش های برنامه ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی
- شماره کتابشناسی مئی : ۳۷۶۴۸۳۹

عنوان: آثار آزادسازی قیمت نهاده های کشاورزی بر تولید و قیمت تمام شده محصولات اساسی کشاورزی

گردآوری و تدوین: دکتر مسعود فهومی تالی

همکار: دکتر محمدرضا نظری

ناظر علمی: دکتر محمد خالدی

مدیر فنی پروژه: منوچهر شاهمرادی

مسئول انتشار: فرهاد بلادر

کارشناس انتشار: فرزانه علایی

مدیر گروه پژوهشی تجارت و سیاست های حمایتی: منوچهر شاهمرادی

صفحه آرائی: ابراهیم حبیبی سیاهبوش

طراح روی جلد: مینا توکلی

چاپ اول: ۱۳۹۳

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۱۵۰۰۰۰ ریال

شابک: 978-964-5549-81-5

لینوگرافی، چاپ و صحافی: انتشارات افرا

ناشر: مؤسسه پژوهش های برنامه ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی، مدیریت خدمات پژوهشی

نشانی: خیابان کریمخان زند - انتهای خیابان شهید عضدی (آبان جنوبی) - خیابان رودسر شرقی - پلاک ۵

تلفن: ۰۲۹۱۶۰۰۰ * تمایز: ۸۸۸۹۶۶۰

<http://www.agri-peri.ir>

ISBN: 978-964-5549-81-5

پیشگفتار

با توجه به ناکارایی‌ها و چالش‌های موجود در نظام‌های سنتی حمایت از کشاورزی به موازات تهدیدات ناشی از تغییر اقلیم و بازارهای جهانی، در سال‌های اخیر بازنگری در رویکردهای سیاستی حمایت از کشاورزی، مورد توجه قرار گرفته است. هدف از این تغییر در رویکرد، بهبود کارایی و اثربخشی برنامه یارانه نهاده‌های تولید در جهت افزایش بهره‌وری کشاورزی، تقویت امنیت غذایی، تسريع در روند تغییرات ساختاری و توسعه گسترده‌تر بخش‌های غیرکشاورزی و نیز کاهش مصرف حاصلخیزکننده‌های شیمیایی در فرایند تولید محصولات کشاورزی است. هدفمند کردن یارانه‌ها یکی از مهمترین این برنامه‌هاست که اخیراً در ایران مورد توجه قرار گرفته است.

اولین گام از اتخاذ این رویکرد در بخش کشاورزی ایران، آزادسازی قیمت سموم شیمیایی در سال ۱۳۸۶ بود که طی آن یارانه مستقیم اعطایی به این نهاده حذف شد. در اواسط سال ۱۳۸۹ نیز طرح بزرگ تحول اقتصادی با هفت محور اساسی از سوی دولت مطرح شد که یکی از مهم‌ترین محورهای آن، بحث یارانه‌هاست. در این طرح، هدفمند کردن یارانه‌ها برای رسیدن به اهدافی از جمله کاهش هزینه‌های دولت، تخصیص بهینه منابع، شکل‌گیری قیمت‌های واقعی و افزایش بهره‌وری عوامل تولید و فرایندها مدنظر بوده است. با این حال پیش‌بینی می‌شود، اجرای این طرح با توجه به ابعاد کلان آن بخش‌های مختلف تولیدی از جمله بخش کشاورزی را به طور گسترده تحت تاثیر قرار دهد. از اینرو انجام بررسی‌هایی برای ارزیابی اینکه اجرای این طرح چگونه مولفه‌های اقتصادی این بخش را متاثر ساخته و تاثیر آن بر روند فعالیت‌های این بخش چه خواهد بود، امری ضروری است. کتابی که در پیش روی دارید حاصل یک پروژه تحقیقاتی پیرامون سیاست آزادسازی قیمت نهاده‌های تولید در بخش کشاورزی و آثار آن بر هزینه تمام شده و تولید محصولات اساسی کشاورزی است.

این کتاب مشتمل بر پنج فصل است. فصل اول تحت عنوان کلیات آمده است که در آن به تبیین ضرورت انجام پژوهش و بیان اهداف آن پرداخته شده است. در فصل دوم با نگاهی به مطالعات پیشین، آثار کاهش یارانه‌ها و آزادسازی قیمت نهاده‌های تولید در بخش کشاورزی مورد بررسی قرار گرفته است. ساختار حمایت نهاده‌ای از شش محصول اساسی زراعی کشور (گندم، جو، ذرت دانه‌ای، برنج، سیب زمینی و دانه‌های روغنی) به عنوان موضوع فصل سوم مورد بررسی و تحلیل قرار گرفته است. فصل چهارم کتاب به تحلیل اثرات آزادسازی قیمت نهاده‌های تولید بر هزینه تمام شده و تولید هر یک از محصولات مذکور تحت سناریوهای مختلف از قیمت نهاده‌ها بر اساس نتایج الگوسازی اقتصادی اختصاص یافته و در فصل پنجم جمع‌بندی، نتیجه‌گیری و پیشنهادها ارائه شده است. امید است این کتاب بتواند مورد استفاده پژوهشگران گرامی و به ویژه مسئولان و مدیران محترم اجرایی کشور برای اتخاذ تصمیم‌های سیاستی در بخش کشاورزی قرار گیرد.

فرصت را مغتنم شمرده از تلاش‌ها و زحمات آقای دکتر فهرستی ثانی و همچنین آقای دکتر نظری به خاطر اجرای طرح تحقیق و تنظیم و تدوین این کتاب و از آقای دکتر محمد خالیدی (ناظر علمی) و مهندس منوچهر شاهمرادی (مدیر فنی پروژه) به خاطر نظارت بر اجرای طرح و تدوین کتاب و از آقای دکتر علی کیانی راد معاون محترم پژوهشی مؤسسه تشکر و قدردانی نموده و از آقای ابراهیم حبیبی سپاهپوش به خاطر صفحه‌آرایی کتاب سپاسگزاری می‌شود.

سید حسن کاظمی

رئیس مؤسسه

بهمن ماه ۱۳۹۳

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

فصل اول: کلیات (سیاست حمایت نهادهای از بخش کشاورزی: دلایل، چالشها و ضرورت

تغییر رویکرد) ۱.....

۱-۱- دلایل حمایت از بخش کشاورزی..... ۳

۲-۱- ابزارهای حمایتی در بخش کشاورزی..... ۲

۳-۱- آثار مستقیم و غیر مستقیم پرداخت یارانه به بخش کشاورزی..... ۴

۴-۱- سیاست پرداخت یارانه به نهادهای تولید بخش کشاورزی و انتقادهای وارده بر آن..... ۵

۵-۱- ضرورت بازنگری در رویکردهای سیاستی حمایت از کشاورزی..... ۷

۶-۱- انواع سیاستهای حمایتی در بخش کشاورزی ایران و سابقه آن..... ۸

۷-۱- روند یارانه‌های نهادهای مصوب در بخش کشاورزی کشور..... ۹

۸-۱- کل مقدار یارانه پرداختی به حاملهای انرژی در بخش کشاورزی..... ۱۲

۹-۱- کل مقدار حمایت نهادهای از شش محصول اساسی زراعی..... ۱۳

۱۰-۱- سیاست آزادسازی قیمت نهادهای تولید در بخش کشاورزی..... ۱۵

۱۱-۱- آثار احتمالی سیاست آزادسازی قیمت نهادهای تولید در بخش کشاورزی..... ۱۶

فصل دوم: آثار احتمالی آزادسازی قیمت نهادهای تولید در بخش کشاورزی با نگاهی به

پژوهش‌های گذشته ۱۹.....

۱-۲- پژوهش‌ها در زمینه آزادسازی قیمت نهادهای تولید در بخش کشاورزی..... ۲۱

۲-۲- پژوهش‌های انجام شده در زمینه محاسبه معیار حمایت در بخش کشاورزی..... ۲۴

۳-۲- پژوهش‌های انجام شده در زمینه هزینه تولید محصولات کشاورزی..... ۲۶

۴-۲- مطالعات گذشته در زمینه تولید کشاورزی..... ۳۲

فصل سوم: بررسی روند تولید و هزینه و ساختار حمایت نهاده‌ای محصولات اساسی کشاورزی

۳۹	۱-۳- بررسی روند تولید محصولات اساسی زراعی
۴۱	۱-۱-۳- بررسی روند تولید گندم طی سالهای ۹۰-۱۳۸۰
۵۰	۲-۱-۳- بررسی روند تولید جو طی سالهای ۹۰-۱۳۸۰
۵۹	۳-۱-۳- بررسی روند تولید ذرت دانه‌ای طی سالهای ۹۰-۱۳۸۰
۶۵	۴-۱-۳- بررسی روند تولید سیب‌زمینی طی سالهای ۹۰-۱۳۸۰
۷۱	۶-۱-۳- بررسی روند تولید دانه روغنی (کلزا) طی سالهای ۹۰-۱۳۸۰
۸۰	۷-۱-۳- بررسی روند تولید شلتوک طی سالهای ۹۰-۱۳۸۰
۸۵	۲-۳- بررسی روند هزینه تولید محصولات اساسی کشاورزی
۸۵	۱-۲-۳- بررسی روند هزینه تولید گندم طی سالهای ۹۰-۱۳۸۰
۸۶	۲-۲-۳- بررسی روند هزینه تولید جو طی سالهای ۹۰-۱۳۸۰
۸۸	۳-۲-۳- بررسی روند هزینه تولید ذرت دانه‌ای طی سالهای ۹۰-۱۳۸۰
۹۰	۴-۲-۳- بررسی روند هزینه تولید سیب‌زمینی طی سالهای ۹۰-۱۳۸۰
۹۲	۵-۲-۳- بررسی روند هزینه تولید کلزا طی سالهای ۹۰-۱۳۸۰
۹۴	۶-۲-۳- بررسی روند هزینه تولید شلتوک طی سالهای ۹۰-۱۳۸۰
۹۶	۳-۳- ساختار حمایت نهاده‌ای محصولات اساسی کشاورزی
۹۷	۱-۳-۳- فروش و داده‌های مورد استفاده در محاسبه حمایت نهاده‌ای محصولات اساسی
۹۹	۲-۳-۳- نحوه محاسبه میزان حمایت نهاده‌ای در محصولات کشاورزی
۱۰۰	۳-۲-۴- نتایج محاسبه میزان حمایت نهاده‌ای و سهم هر محصول از کل

فصل چهارم: شبیه‌سازی آثار آزادسازی قیمت نهاده‌های تولید بر قیمت تمام شده و تولید محصولات اساسی کشاورزی کشور

۱۱۳	۱-۴- نحوه الگوسازی آثار آزادسازی قیمت نهاده‌های تولید بر قیمت تمام شده
۱۱۷	۲-۴- تصریح و برآورد توابع هزینه محصولات اساسی
۱۱۸	۳-۴- تابع هزینه تولید محصول گندم
۱۲۳	۴-۴- تابع هزینه تولید محصول جو

عنوان	صفحه
۴-۵- تابع هزینه تولید محصول ذرت دانهای	۱۲۸
۴-۶- تابع هزینه تولید محصول سیب زمینی	۱۳۳
۴-۷- تابع هزینه تولید محصول شلتوک	۱۳۷
۴-۸- تابع هزینه تولید دانه‌های روغنی (کلزا)	۱۴۱
۴-۹- نتایج شبیه‌سازی اثر آزادسازی قیمت نهاده‌ها بر قیمت تمام شده محصولات اساسی	۱۴۶
۴-۹-۱- سناریوهای آزادسازی قیمت نهاده‌ها	۱۴۶
۴-۹-۱-۱- سناریوی پایه	۱۴۷
۴-۹-۱-۲- سناریوی دوم (اجرای فاز دوم قانون هدفمندسازی یارانه‌ها)	۱۴۷
۴-۹-۱-۳- سناریوی سوم	۱۴۸
۴-۹-۱-۴- سناریوی چهارم (آزادسازی کامل قیمت نهاده‌ها)	۱۴۸
۴-۹-۲- شبیه‌سازی اثر آزادسازی قیمت نهاده‌ها بر قیمت تمام شده محصولات اساسی	۱۴۸
۴-۱۰- نتایج شبیه‌سازی اثر آزادسازی قیمت نهاده‌ها بر مقدار تولید محصولات اساسی	۱۵۶
۴-۱۰-۱- نتایج برآورد توابع تولید محصولات زراعی اساسی کشور	۱۵۶
۴-۱۰-۱-۱- تابع تولید گندم	۱۵۷
۴-۱۰-۱-۲- تابع تولید جو	۱۶۱
۴-۱۰-۱-۳- تابع تولید ذرت دانهای	۱۶۵
۴-۱۰-۱-۴- تابع تولید سیب زمینی	۱۶۹
۴-۱۰-۱-۵- تابع تولید شلتوک	۱۷۳
۴-۱۰-۱-۶- تابع تولید دانه‌های روغنی (کلزا)	۱۷۷
۴-۱۰-۲- شبیه‌سازی اثر آزادسازی قیمت نهاده‌ها بر تولید محصولات اساسی کشاورزی	۱۸۱
فصل پنجم: جمع‌بندی، نتیجه‌گیری و پیشنهادها	۱۸۵
ضمیمه ۱: تابع هزینه ترانسپورت	۲۰۳
ضمیمه ۲: انواع توابع تولید	۲۱۰
تابع تولید خطی	۲۱۱
تابع تولید کاب - داگلاس	۲۱۲
تابع تولید متعالی (ترانسندنتال)	۲۱۳

عنوان

صفحه

تابع تولید درجه دوم.....	۲۱۵
تابع تولید لگاریتمی متعالی (ترانسلوگ).....	۲۱۵
منابع.....	۲۱۹

www.ketab.ir